

Protokoll fört vid enskild föredragning

Utbildnings- och kulturavdelningen
Utbildningsbyrån, U2

Beslutande
Viceantråd
Annika Hambrudd

Föredragande
Specialsakkunnig
Emilia Walk Johansson

Justerat
Omedelbart

Nr 35

Implementering av läroplan inom barnomsorgen
ÅLR 2021/8229
69 U2

Beslut

Ålands landskapsregering beslöt att fastställa reviderad plan över implementeringen av barnomsorgens läroplan. Implementeringen beräknas fortgå under åren 2024 – 2026 och totalkostnaden uppskattas till ca 107 000. **Bilaga 1, U224E22.**

Kostnaden för implementeringen belastar budgetmoment 53510, utvecklingsanslag inom utbildning under förutsättning att Ålands lagting beviljar erforderliga medel.

Specifika beslut om enskilda insatser i enlighet med fastställt plan får tas på tjänstemannanivå i enlighet med landskapets delegeringsbeslut och inom ramen för landskapets budgetförverkligandedirektiv.

Motivering

I och med den att Landskapslag om barnomsorg och grundskola 2020:32 trädde i kraft 1.1.2021, togs en ny läroplan för barnomsorgen fram. Detta för att svara mot ändringarna i lagen, för att understöda en enhetlig verksamhet från barnomsorg till grundskola, men även för att svara mot de krav samhället ställer på barnomsorgens verksamhet idag. Implementeringen av läroplanen för barnomsorgen påbörjades redan under hösten 2021, i och med arbetet med att ta fram läroplanen, och trädde i kraft 1.8.2022.

För att möta utmaningarna i både lag och läroplaner och för att förbereda ledare, lärare och personal inom barnomsorg på de planerade förändringarna krävs en omfattande implementering. En väl genomförd implementering skapar goda förutsättningar för att de nya styrdokumenterna kan följas på ett bra sätt och återspeglas i barns utveckling och lärande.

Syftet med den reviderade implementeringsplanen är att utifrån en utvärdering av redan genomförda insatser, revidera och redogöra för planerade insatser som är relevanta för implementeringen framöver. Utifrån utvärderingen har de planerade insatserna till viss del omformats och omplanerats tidsmässigt. I den reviderade planen finns också ett nytt stycke kopplat till utvärdering. Där framkommer att verksamhetsbesök till kommunernas daghem kommer att göras i syfte att utvärdera genomförda förändringar, insatser och få inblick i fortsatta behov av stöd.

IMPLEMENTERINGSPLAN 2024-2026

Reviderad plan över implementeringsprocessen
av barnomsorgens läroplan

Innehåll

.....	1
Bakgrund	3
Målgrupp för implementeringsplanen	4
Tid	4
Genomförda eller pågående insatser	4
Kick-off	4
Elev/barnsyn, syn på lärande och positiv psykologi	5
Barns delaktighet	5
Träffar för ledare inom barnomsorgen	6
Fortbildning daghemsföreståndare	7
Fortbildning daghemspersonal - Läropussel Åland	8
Pedagogisk dokumentation	9
Digitala verktyg	10
Språkutvecklande arbetssätt	11
Fritidshemspedagogik	12
Planerade fortbildningsinsatser	14
Elev/barnsyn, syn på lärande och positiv psykologi	14
Stöd för utveckling och lärande	14
Matematisk tänkande, utforskande och hållbarhet	15
Handledning daghemsföreståndare	16
Ospecificerade insatser	18
Läroplanen	18
Lagen	18
Marknadsföringsinsatser	20
Digitalisering av läroplanen	20
Informationsmaterial	20
Utvärdering	21
Resurser	22
Ansvarsfördelning	22
Kostnader	22

Bakgrund

Denna implementeringsplan är reviderad utifrån *Implementeringsplan 2021-2025, Reviderad plan över implementeringsprocessen av barnomsorgens läroplan*. (Beslut 101 U2 ep ÅLR 2021/8229)

Landskapslag för barnomsorgen och grundskolan på Åland trädde i kraft i januari 2021. Den nya lagen är gemensam för både barnomsorg och grundskola och i och med den flyttades barnomsorgen över från social- och miljöavdelningen till utbildnings- och kulturavdelningen. Reformen kommer att kräva olika implementeringsåtgärder.

I och med den nya lagen togs en ny läroplan för barnomsorgen fram för att svara mot ändringarna i lagen, för att understöda en enhetlig verksamhet från barnomsorg till grundskola, men även för att svara mot de krav samhället ställer på barnomsorgens verksamhet idag. Implementeringen av läroplanen påbörjades redan under hösten 2021, i och med arbetet med att ta fram läroplanen, och den trädde i kraft 1.8.2022.

Läroplanen för barnomsorgen har precis som lagstiftningen barnet i fokus. Barnet har rätt till avgiftsfri förundervisning, stöd för sitt lärande och rätt till delaktighet i frågor som berör verksamheten. Det som är nytt i läroplanen för barnomsorgen är framför allt att hela barnomsorgens verksamhet omfattas av tydligare skrivningar i läroplanen. Det finns beskrivningar av lärområden även för de yngre åldrarna och fritidshemsverksamheten, inte bara för förundervisningen. Många av begreppen har vidgats jämfört med den tidigare läroplanen och nya områden har inkluderats. Pedagogisk dokumentation är en utveckling av begreppet dokumentation, lärmiljön innefattar mer än den pedagogiska miljön och digital kompetens är mer omfattande än mediefostran.

Den nya läroplanen ska möta samhällets krav och ska ge dem som arbetar i barnomsorgen ett tydligt verktyg för att skapa en enhetlig och likvärdig barnomsorg på Åland. Många områden i barnomsorgens läroplan tangerar och liknar innehållet i grundskolans läroplan.

För att möta utmaningarna i både lag och läroplaner och för att förbereda ledare, lärare och personal inom barnomsorg på de planerade förändringarna krävs en omfattande implementering. En väl genomförd implementering skapar goda förutsättningar för att de nya styrdokumenterna kan följas på ett bra sätt och återspeglas i barns utveckling och lärande.

Syftet med denna plan är att utifrån utvärdering av genomförda insatser, revidera planerade insatser och redogöra för planerade insatser som är relevanta för implementeringen framöver.

I planen listas genomförda insatser, pågående insatser samt planerade insatser. Även behovet av eventuella icke specificerade insatser tas upp. Ett särskilt kapitel ägnas och marknadsförings- och informationsmaterial samt åt resursfördelning och ansvar.

De fortbildningsinsatserna som i planen listas under planerade insatser, har gjorts upp utifrån de behov som är identifierade av eller inom verksamheterna. De genomförs under

förutsättning att insatserna ryms inom ramen för kommande budgetar 2024 – 2026. De kan också komma att förändras innehållsmässigt eller utföras vid ändrad tidpunkt, beroende på behov som uppstår och framkommer i arbetet med implementeringen eller utifrån utvärderingar.

Målgrupp för implementeringsplanen

Implementeringsåtgärderna i planen riktar sig till ledare, lärare och personal inom barnomsorgen.

Tid

Implementeringen inleddes under 2021, men de insatser som pågår eller planeras sker under åren 2024–2026. Den huvudsakliga implementeringen av barnomsorgens läroplan beräknas således kunna avslutas inom år 2026.

Genomförda eller pågående insatser

De flesta av de planerade insatser i den föregående implementeringsplanen genomfördes enligt plan. Dock har några fortbildningshelheter anpassats och formats om utifrån de behov som uttrycks under implementeringsprocessen. Några insatser har också skjuts fram för att bättre möjliggöra för fler att hinna delta.

Kick-off

Utbildnings- och kulturavdelningen har under flera år ordnat en Kick-off vid skolstart för skolorna på Åland. Under hösten 2019, 2020 och 2021 låg fokus på information kring nya områden i den nya läroplanen för grundskolan och upplägget för dagen kommer att stöda samarbetet mellan lärare genom att skapa utrymme för ämnesvisa gruppdiskussioner efter gemensamma föreläsningar.

Åtgärd

Kickoff ordnades enligt följande:

- Augusti 2019 – Utmanande undervisning och att synliggöra lärandet
- Augusti 2020 - Läroplanens allmänna del, innehåll och tolkning samt fokus på mångsidig bedömning och språkutvecklande arbetsätt
- Augusti 2021 – Specialpedagogisk föreläsning

Genomförare/ansvarig

Utbildnings- och kulturavdelningen tillsammans med experter/konsulter/föreläsare

Nuläge

Efter utvärderingen av Kick-off 2021 framkom att det är svårt att hitta en tidpunkt som är lämplig för den samlade lärarkåren. Till år 2022 års Kick-off prövades därför att ordna tillfället i mitten av höstterminen, i oktober. Temat för eftermiddagen var dynamiska arbetssätt – att utveckla resiliens och motivation för lärande hos barn och unga, med föreläsaren James Nottingham. Dock konstaterades under utvärderingen även detta år att man upplever det som svårt att kunna delta i ett gemensamt tillfälle. Det ansågs därför mer ändamålsenligt att kommunerna/skolorna framöver på egen hand ansvarar över att starta läsåret/verksamhetsåret utifrån den egna enhetens/kommunens behov. Kick-off har inte ordnats efter år 2022.

Elev/barnsyn, syn på lärande och positiv psykologi

I lag och läroplan formuleras en elev- och barnsyn där eleven är aktiv och delaktig i en trygg lärmiljö där man stöder elevens mående både psykiskt och fysiskt välmående. Positiv pedagogik handlar om hur man kan anpassa den positiva psykologin för att användas inom utbildning.

Åtgärd

Utbildnings- och kulturavdelningen stödjer genom delfinansiering fortbildningshelheten "Styrka, glädje, medkänsla" (grundkurs), samt fortbildningshelheten "Välbefinnande som ledord, (fortsättningskurs).

Genomförare/ansvarig

Öppna högskolan i samarbete med Folkhälsan

Nuläge

Grundkursen har, mellan åren 2020 och 2022, ordnats en gång vardera för personal inom grundskola och barnomsorg och en gång gemensamt för båda målgrupperna. Fortsättningskursen har ordnats en gång, då gemensamt för målgrupperna. Uppföljningsdagen har också ordnats en gång gemensamt för båda målgrupperna. Den senaste insatsen genomfördes januari 2024, vilket var uppföljningsdagen. Under år 2024 planeras inte vare sig grundkurs eller fortsättningskurs, eftersom man i enheterna just nu inte upplever behov av det då en stor del av personalen har gått dem. Man ser dock gärna att både grundkurs och fortsättningskurs ordnas i ett senare skede, och man önskar också gärna en återkommande uppföljningsdag. Utbildningsbyrån tänker således att en kurs i positiv psykologi/uppföljningsdag kan vara en av de insatser som behöver reserveras medel för under ännu ospecificerade insatser.

Barns delaktighet

I lag och läroplan betonas att barn har rätt att vara delaktiga i frågor som berör dem. Barn ska få lära sig om sina rättigheter och ska ha en möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som gäller dem. Barnets åsikter ska beaktas i förhållande till barnets ålder och

mognad. I syfte att stöda barnomsorgens personal i arbetet med att göra barn delaktig ordnas en workshop. Workshopen ordnas i samarbete med Rädda Barnen och Barnombudsmannen och till workshopen tas konkret material fram för att underlätta arbetet.

Åtgärd

Utbildnings- och kulturavdelningen ordnar i samarbete med Rädda barnen och Barnombudsmannen en workshop med konkret material som berör barns delaktighet.

Genomförare/ansvarig

Utbildningsbyrån i samarbete med Rädda barnen och Barnombudsmannen

Nuläge

Workshopen hölls under november 2021, där 40 personer ur barnomsorgens personal deltog. Ett material, med häften för barn och en handledning för personalen togs fram och distribuerades till alla daghem och fritidshem i början av år 2022. Materialet efterfrågades sedan återigen av personalen under år 2023. Materialet omarbetades då så att direkta kopplingar till läroplansrevideringen togs bort, och materialet fokuserade på att höra barn om deras åsikter om barnomsorgsverksamheten. Materialet trycktes då i större upplaga så daghem och fritidshem vid behov kan avhämta fler häften till sin verksamhet även under kommande år.

Träffar för ledare inom barnomsorgen

Utbildningscheferna och daghemsföreståndarna är nyckelpersoner i all utveckling och kommer även att vara det i implementeringsprocessen av läroplanerna och lagen. De behöver leda förändringsarbetet både i samarbete med varandra och de egna verksamheterna. Utbildningscheferna och daghemsföreståndarna behöver därför få tillräcklig information om både lagens och läroplanens intentioner men också få stöd i olika tolkningar av texterna samt hur intentionerna ska förverkligas. Utbildningscheferna får den övergripande informationen och ansvarar över att daghemsföreståndarna får uppdaterad information samt har möjlighet att inkomma med synpunkter och frågor så att informationsflödet mellan UKA, utbildningscheferna och daghemsföreståndarna sker smidigt och ändamålsenligt.

Åtgärd

Utbildningsbyrån kallar till träffar utbildningscheferna kontinuerligt under läsåret för att delge information om läroplan och lag och för att diskutera olika teman och aktuella delar av implementeringen.

Genomförare/ansvarig

Tjänstemän på Utbildningsbyrån

Nuläge

Träffarna har ordnats med 4–6 veckors mellanrum, med sommaruppehåll, från 2021–2024. Träffarna bedöms vara viktiga för dialogen mellan kommunerna utbildningsverksamheter och utbildningsbyrån. Träffarna planeras att fortgå löpande.

Fortbildning daghemsföreståndare

Fortbildningen är en satsning på att utbilda daghemsföreståndarna på Åland i att leda förändring. Detta görs för att ge daghemsföreståndarna de färdigheter som behövs för att leda ett förändringsarbete och ska mynna ut i en implementeringsplan för alla enheter. Målsättningen är att stöda och stärka daghemsföreståndarna i det pågående förändringsarbetet och implementeringen av den nya läroplanen för barnomsorgen på Åland. Deltagarna får verktyg och modeller för att leda och utveckla nya strukturer för verksamheten samt för att leda en lärande gemenskap och en hållbar verksamhetskultur.

Kort beskrivning av fortbildningsenheten:

- Utbildning sker under 2022, sex heldagar
- Fortbildningen erbjuds alla daghemsföreståndare på Åland
- Fortbildningen behandlar bland annat följande innehåll:
  - Vision och strategisk planering
  - Att leda och utveckla en hållbar verksamhetskultur och en lärande organisation
  - Att leda och organisera nya strukturer för verksamheten
- Arbetssätt:
  - Fortbildningen genomförs som processutbildning med utrymme för att ta upp innehåll utifrån deltagarnas önskemål.
  - Kollegialt lärande och möjlighet till handledning
  - Deltagarna jobbar fram en konkret plan och en strategi för implementeringen av läroplanens innehåll på den egna enheten.

Åtgärder

- Utbildnings- och kulturavdelningen finansierar fortbildningsenheten Att leda förändring från CLL.

Genomförande/ansvarig

Landskapsregeringen finansierar fortbildningsenheten och kommunerna förutsätts frigöra tid för daghemsföreståndarna för att delta samt bekosta eventuella vikariekostnader som uppstår.

Nuläge

Fortbildningen genomfördes under år 2022 och 35 föreståndare deltog. Av fortbildningens utvärdering framkom att deltagarna upplevde sig ha stor nytta av fortbildningen och att den bidragit till att stötta föreståndarna i sitt uppdrag att implementera läroplanen. Längre fram i implementeringsprocessen framfördes dock att föreståndare såg ett behov att fortsatt få handledning i sin roll. Således planerades en fortsättning kopplat till daghemsföreståndarna så att det kan få handledning i sitt uppdrag. Se :” Handledning daghemsföreståndare”, under planerade insatser.

Fortbildning daghemspersonal - Läropussel Åland

I arbetet med den nya läroplanen för barnomsorgen och implementeringen av den framkommer ett behov av fortbildning för daghemspersonalen. Målsättningen för fortbildningshelheten är att utbilda och stöda daghemspersonal i implementeringen av lärområden enligt den nya läroplanen inom barnomsorg på Åland.Handledning i arbetslag möjliggör för personalen att få en fördjupad förståelse för och framför allt praktisk förankring till läroplanen, vilket ger en bra grund för en lyckad implementeringen av läroplanen inom barnomsorgen. Då ett arbetslag på varje enhet ges möjlighet till deltagande förbättras utsikterna för en likvärdig implementeringsprocess och i förlängningen likvärdig barnomsorg för alla barn på Åland.

Kort beskrivning av fortbildningshelheten:

- Utbildning sker under 2023, sex heldagar
- Från varje daghem deltar 2 personer
- Fortbildningen behandlar bland annat följande innehåll:
  - Verktyg för pedagogisk planering och dokumentation
  - Främjande av barns delaktighet
  - Inspiration inom teman såsom språkutvecklande arbetssätt, digital dokumentation och stöd för utveckling och lärande.
- Arbetssätt:
  - Fortbildningen genomförs som processutbildning med utrymme för att ta upp innehåll utifrån deltagarnas önskemål.
  - Kollegialt lärande och möjlighet till handledning
  - Deltagarna jobbar aktivt med ett eget utvecklingsarbete och mångsidig implementering av lärområden i den egna verksamheten.
  - Deltagarna får redskap för uppföljning och utvärdering av den egna verksamheten och en plan för kunskapsspridning diskuteras.

Åtgärder

- Utbildnings- och kulturavdelningen finansierar fortbildningshelheten Läropussel Åland

Genomförande/ansvarig

Landskapsregeringen finansierar fortbildningshelheten och kommunerna förutsätts frigöra tid för daghemspersonal att delta samt tillräckligt med tid för att arbeta med fortbildningens innehåll samt bekosta eventuella vikariekostnader som uppstår. Utifrån behov och hur väl utbildningen fyller sitt syfte finns planer på att fortsätta Läropussel Åland 2.0 under 2024 för att möjliggöra för fler arbetslag/personer att delta i fortbildningen kring läroplanen.

Nuläge

Fortbildningshelheten genomfördes under år 2023 och ca 30 arbetslag deltog (3-2 personer i ett arbetslag) . Utvärderingen påvisade att man upplevde att innehållet var

relevant och att det i ganska stor utsträckning gav praktiska idéer och redskap för uppföljning av den egna verksamheten samt kunskap kring lärområdena. Under fortbildningen och utvärderingen framfördes dock av personalen att det var svårt att hitta tid att delta i tillfällen samt att få vikarier till enheten. Deltagarna bedömde inte heller, i utvärderingen, att det skulle finnas tillräckligt stort intresse för en ytterligare omgång av Läropussel Åland. Av den anledningen har utbildningsbyrån beslutat att inte upphandla fler omgångar av fortbildningshelheten.

Pedagogisk dokumentation

En viktig förändring i styrdokumentet är att pedagogisk dokumentation införs som arbetsmetod. Pedagogisk dokumentation är en central arbetsmetod för att planera, genomföra, utvärdera och utveckla barnomsorgens verksamhet. Syftet med pedagogisk dokumentation är att förverkliga verksamheten utgående från barnen. Den information och förståelse som dokumentationen bidrar till ska användas till exempel för att arbetsätten, lärmiljöerna, verksamhetens mål, metoderna och innehållet kontinuerligt ska kunna anpassas enligt barnens intressen och behov. För att personalen ska få en fördjupad förståelse för arbetsmetoden och framför allt praktisk förankring, behövs en fortbildningsinsats. Att ge möjlighet till deltagande från varje enhet ger förbättrade utsikter till en likvärdig implementeringsprocess och i förlängningen likvärdig barnomsorg för alla barn på Åland.

Kort beskrivning av fortbildningshelheten:

- Innehåll:
  - Pedagogisk dokumentation och systematiskt utvecklingsarbete i barnomsorgen.
  - Hur kan vi använda oss av pedagogisk dokumentation i syfte att utvärdera och utveckla verksamheten i barnomsorgen.
  - Hur kan pedagogisk dokumentation bli en motor istället för ett också? Vad krävs det av dig som personal och vad säger forskning om pedagogisk dokumentation?
- Genomförs under år 2022
- Plats för en deltagare från varje daghemsenheter

Åtgärd

- Utbildnings- och kulturavdelningen finansierar fortbildningshelheten i pedagogisk dokumentation

Genomförande/ansvarig

Öppna högskolan ordnar fortbildning på uppdrag av Utbildningsbyrån.

Nuläge

Fortbildningen genomfördes under två dagar våren 2022 med plats för 38 deltagare per dag. I fortbildningen deltog 45 personer. Utifrån utvärderingen av kursen var deltagarna nöjda med kursens innehåll och utformning och upplevde att de fått en förståelse för hur man kan arbeta med pedagogisk dokumentation.

Digitala verktyg

I styrdokumenterna betonas vikten av en digital kompetens och digital kompetens innebär att på ett säkert, kritiskt och ansvarsfullt sätt kunna och vilja använda digital teknik för lärande och deltagande i samhällslivet. Digital kompetens är en viktig medborgarfärdighet, både i sig och som en del av multilitteraciteten. Digital kompetens efterfrågas i allt högre grad i samhället. Därför är grunder i digital kompetens viktiga för att ge barnen en jämlik utgångspunkt för deltagande i vidare utbildning och i förlängningen det livslånga lärandet. Digital dokumentation är också en del av den pedagogiska dokumentationen. För att personalen ska få en fördjupad förståelse för och framför allt praktisk förankring, inom digitala verktyg och digital kompetens behövs en utbildningsinsats. Att ge möjlighet till deltagande från varje enhet ger förbättrade utsikter till en likvärdig implementeringsprocess och i förlängningen likvärdig barnomsorg för alla barn på Åland.

Kort beskrivning av utbildningshelheten:

- Innehåll:
  - När, hur och varför kan de digitala verktygen skapa ett mervärde i lärandet?
  - Digitala verktyg som hjälpmedel för att öka barns delaktighet i den pedagogiska dokumentationen.
  - Hur olika digitala verktyg kan vara hjälpmedel som stöder den pedagogiska dokumentationen och arbetet i barngrupp och hur de kan hjälpa personalen att tillrättalägga verksamheten ändamålsenligt.
  - Analog programmering
- Genomförs under år 2022
- Plats för en deltagare från varje daghemsenheter

Åtgärd

- Utbildnings- och kulturavdelningen finansierar utbildningshelheten i digitala verktyg
-

Genomförande/ansvarig

Öppna högskolan ordnar utbildning på uppdrag av Utbildningsbyrån.

Nuläge

Fortbildningen genomfördes under två dagar våren 2022 med plats för 38 deltagare per dag. I fortbildningen deltog 63 personer. Utifrån utvärderingen av kursen var deltagarna nöjda med kursens innehåll och utformning och att de fått med sina nya insikter i hur man kan använda digitala enheter som verktyg för fördjupat lärande. En del önskade också en fortsättning/ fördjupning/ uppföljning vid ett senare tillfälle. Det kan således finnas ett behov av fortsatt stöd inom det temat. Eventuellt kan denna del tillgodoses genom medel som avsatts för ospecificerade insatser.

Språkutvecklande arbetssätt

En viktig förändring i styrdokumentet är att ett språkutvecklande arbetssätt betonas. Ett språkutvecklande arbetssätt stöder lärande för personer med annat modersmål än svenska men gynnar även alla övriga barn och elever att utveckla förståelse för fenomen och begrepp. Forskning visar att kommunikativ verksamhet där man fokuserar på språkets roll också i vardagssituationer är gynnsam för alla elever och högst nödvändig för flerspråkiga elever. Det finns olika metoder och modeller för hur man kan arbeta rent konkret med men en metod i sig är aldrig tillräcklig. Det krävs att man som lärare har ett bredare, didaktiskt perspektiv på arbetssätt och för att uppnå det krävs fortbildning.

Kort beskrivning av fortbildningshelheten:

- Innehåll
  - Språk och interaktion genom lärandelekar, utvecklande samtal och dialogisk läsning.
  - Språkutvecklande arbetssätt för yngre barn
  - Fortbildning i språklig medvetenhet genom systematisk träning i fonologisk medvetenhet.
- Utbildning ordnas under 2023
- Plats för en deltagare från varje daghemsenhet

Åtgärd

- Utbildnings- och kulturavdelningen finansierar fortbildningshelheten i språkutvecklande arbetssätt

Genomförande/ansvarig

Öppna högskolan ordnar fortbildning på uppdrag av Utbildningsbyrån.

Nuläge

Fortbildningen genomfördes inte enligt planen år 2023, eftersom det bedömdes svårt för personalen att hinna delta, då Läropussel Åland fortgick under hela år 2023.

Istället genomfördes en fortbildningsenhet år 2024, där stora delar av materialet fanns fritt att tillgå för deltagarna via en lärplattform. Det bedömdes som ändamålsenligt för att

underlätta för personalen att delta i fortbildningen. Helheten heter ” **Mella raderna och ovanför molnen**” och genomfördes april-juni 2024. Målet med fortbildningen är att personal inom barnomsorgen ska få ökad kunskap i hur de kan stärka barns språkutveckling och språkliga kompetens utgående från barnlitteratur. Bilderboken blir samtidigt utgångspunkt för att i arbetslaget antingen fokusera på positiv psykologi och att stärka förutsättningarna för en hållbar livsstil med tyngdpunkt på psykiskt välbefinnande eller på utomhuspedagogik och rörelse-glädje och att stärka förutsättningarna för en hållbar livsstil med tyngdpunkt på fysiskt välbefinnande. På så sätt tangerade fortbildningen även andra områden i läroplanen som är centrala såsom välbefinnande och rörelse. Fortbildningen omfattar således alla delar som den planerade fortbildningen innehöll, med undantag för fortbildning i systematisk träning i fonologisk medvetenhet. Det kan således finnas ett behov av stöd inom det temat. Eventuellt kan denna del tillgodoses genom medel som avsatts för ospecificerade insatser. Fortbildningen genomfördes av CLL vid Åbo Akademi, och landskapsregeringen behövde enbart finansiera fortbildarnas traktamente, logi och resekostnader eftersom fortbildningen är finansierad via CLL:s egna projektbidrag.

Fritidshemspedagogik

I styrdokumentet får fritidshemmet ett tydligare uppdrag med egna arbetsområden. Fritidshemmen ska, som en del av barnomsorgens verksamhet, genom god omsorg, lekmöjligheter och pedagogisk verksamhet vara ett stöd för vårdnadshavarna i deras ansvar för barnets fostran. Verksamheten har en speciell karaktär, eftersom den grundar sig på frivillighet och sker under barnens fritid. Verksamheten i fritidshemmet grundskolan genom att lärandet i högre grad är vara situationsstyrt, upplevelsebaserat och grupporienterat samt utgår från barnens behov, intressen och initiativ. Det skiljer sig från daghemmets och grundskolans uppdrag och därför behöver personal inom fritidshem få riktad fortbildning i sitt uppdrag. Att ge möjlighet till deltagande från varje enhet ger förbättrade utsikter till en likvärdig implementeringsprocess och i förlängningen likvärdiga fritidshem för alla barn på Åland.

Kort beskrivning av fortbildningshelheten:

- Innehåll:
  - Hur kan personalen i fritidshemmet planera sin verksamhet så att den blir ett stöd i vårdnadshavarnas ansvar för barnets fostran?
  - Hur organiserar och planerar man för ändamålsenliga lärmiljöer inomhus och utomhus?
  - Hur arbetar fritidshemmet med barnens inflytande och delaktighet.
  - Hur kan man inom fritidshemmet arbeta med läroplanens arbetsområden?
- Genomförs under år 2022
-

Åtgärd

- Utbildnings- och kulturavdelningen finansierar fortbildningshelheten i fritidshemspedagogik

Genomförande/ansvarig

Öppna högskolan ordnar fortbildning på uppdrag av Utbildningsbyrån.

Nuläge

Ett första informationstillfälle för personal inom fritidshem hölls i november 2022 då det bedömdes vara viktigt att först skapa en grundläggande uppfattning om vad läroplanen innehåller för fritidshemmen. Under tillfället informerades specifikt kring den del som berör fritidshemsverksamheten i läroplanen. I detta tillfälle deltog ca 30 personer. Under år 2023 utvecklades innehållet i fortbildningen för fritidshemmen till att omfatta även ovanstående innehåll. Det ordnades två helheter med samma innehåll och upplägg, tre halvdagar ordnades under våren 2023 och senare under hösten 2023 ordnades ytterligare tre halvdagar med samma innehåll och upplägg. Under våren deltog ca 20 personer och under hösten ca 15 personer. I utvärderingen ett stort behov av en fortsättning på fortbildning specifikt för fritidshemmens personal.

Planerade fortbildningsinsatser

Elev/barnsyn, syn på lärande och positiv psykologi

Kort beskrivning av fortbildningsenheten:

I lag och läroplan formuleras en elev-och barnsyn där eleven är aktiv och delaktig i en trygg lärmiljö där man stöder elevens mående både psykiskt och fysiskt välmående. Positiv pedagogik handlar om hur man kan anpassa den positiva psykologin för att användas inom utbildning. Utvärderingarna av de genomförda insatserna visar att det fortsatt finns ett behov av fortbildning inom området.

Åtgärd

- Utbildnings- och kulturavdelningen stödjer genom delfinansiering, vid behov, fortbildningshelheten "Styrka, glädje, medkänsla" (grundkurs), samt fortbildningshelheten "Välbefinnande som ledord, (fortsättningskurs), eller annan kurs/dag inom temat.

Genomförare/ansvarig

- Utbildningsbyrån samarbetar med externa aktörer.

Stöd för utveckling och lärande

I styrdokumenterna betonas vikten av en tillgänglig verksamhet och vikten av tidiga insatser för barn i behov av stöd. Varje barn inom barnomsorgen har enligt sitt behov rätt till stöd för sin utveckling och sitt lärande. Barnomsorgen ska bereda gynnsamma förutsättningar för barnets allsidiga utveckling genom att på olika sätt arbeta förebyggande och genom att erbjuda olika stödåtgärder. Särskild uppmärksamhet ska ägnas åt att tidigt identifiera hinder för utveckling och lärande och att sätta in stödfunktioner i förebyggande syfte. För att personalen ska få en fördjupad förståelse för och framför allt praktisk förankring, inom hur man kan stötta varje barns utveckling behövs en fortbildningsinsats. Fortbildningsinsatsen fokuserar på hur personalen kan anpassa och individualisera arbetet i verksamheten så att varje barn bemöts på det sätt som bäst gynnar barnets lärande och utveckling inom ramen för det allmänpedagogiska stödet. Att ge möjlighet till deltagande från varje enhet ger förbättrade utsikter till en likvärdig implementeringsprocess och i förlängningen likvärdig barnomsorg för alla barn på Åland.

Kort beskrivning av fortbildningshelheten:

- Innehåll:
  - Hur kan personalen i verksamheten anpassa och individualisera arbetet i verksamheten så att varje barn bemöts på det sätt som bäst gynnar barnets lärande och utveckling
  - Hur ges barnet lämpliga utmaningar och erfarenheter av att lyckas och möjlighet att utvecklas och lära sig utgående från sina egna styrkor.
  - Hur kan man som personal identifiera barn i behov av stöd?
- Genomförs under år 2025
- Plats för en deltagare från varje daghemsenhet

Åtgärd

- Utbildnings- och kulturavdelningen finansierar fortbildningshelheten i stöd för utveckling och lärande

Genomförande/ansvarig

Öppna högskolan ordnar fortbildning på uppdrag av Utbildningsbyrån.

Nuläge

Under implementeringsprocessen har det framkommit att man inom verksamheterna har funnit det svårt att hinna delta i fortbildning. Således har denna fortbildningshelhet inte genomförts utan planeras istället att genomföras 2025.

Matematisk tänkande, utforskande och hållbarhet

Barnomsorgen har som uppdrag att ge barnet möjlighet att utforska, strukturera och förstå sin omgivning. Barnet uppmuntras att röra sig i naturen och närmiljön. Verksamheten ska bidra till att utveckla barnens intresse för och kunskaper om natur, teknik, matematik och närmiljön genom att ge dem möjligheter att utforska, ställa frågor kring och samtala om företeelser och samband i omvärlden. Fortbildningsinsatsen fokuserar på hur personalen kan anpassa och individualisera arbetet i verksamheten för att möta uppdraget. Att ge möjlighet till deltagande från varje enhet ger förbättrade utsikter till en likvärdig implementeringsprocess och i förlängningen likvärdig barnomsorg för alla barn på Åland.

Kort beskrivning av fortbildningshelheten:

- Innehåll
  - Lek, berättelse och rörelse som stöd för att träna tidsuppfattning, mätning, geometri, matematiska relationer.
  - Hur området kopplas till barnets språkutveckling
  - Hur väcka och stärka barnets intresse för natur och hållbarhet?
  - Hur kan vi låta barn undersöka upptäcka och pröva.

- Utbildning ordnas under 2024
- Plats för en deltagare från varje daghemsenhet

Åtgärd

- Utbildnings- och kulturavdelningen finansierar fortbildningshelheten i språkutvecklande arbetssätt

Genomförande/ansvarig

Öppna högskolan ordnar fortbildning på uppdrag av Utbildningsbyrån.

Nuläge

Eftersom det under implementeringsprocessen har inkommit önskemål om att fortbildningshelheter ska utformas så att information och uppgifter finns att ta del av via digitala plattformar, ser Utbildningsbyrån över möjligheten att tillmötesgå detta. Det kan innebära att fortbildningshelheten antingen inleds senare än 2024. Det kan också innebära att genomföraren kan komma att ändras.

Handledning daghemsföreståndare

Under implementeringsprocessen har det framkommit att daghemsföreståndarna behöver fortsatt stöd i sitt arbete. För att tillgodose detta behov bereds daghemsföreståndarna möjlighet att delta i handledning i grupp. Fortbildningen är en fortsatt satsning på att stöda daghemsföreståndarna på Åland i att leda förändringen som implementeringen av läroplanen innebär. Syftet är att deltagarna får vidareutveckla sin förmåga att hantera konflikter, att leda samarbete mellan kollegor, att skapa en organisation som bildar en enhet, att ge feedback och att följa upp resultat och utveckla nya strukturer för verksamheten. Deltagarna får bland annat också fördjupa sig i själledarskap, systematiskt kvalitetsarbete och kollegialt lärande.

Fortbildningen genomförs under sammantaget fem dagar. Det kollegiala lärandet betonas och handledning används som arbetssätt med möjlighet att reflektera enskilt och i mindre grupper.

Kort beskrivning av fortbildningshelheten:

- Innehåll
  - Fortbildningen genomförs som en processutbildning och det specifika innehållet och upplägget planeras i enlighet med de behov som uppkommer i gruppen utifrån behoven inom de ovan beskrivna områdena.
- Utbildning ordnas under 2024, med en avslutande dag 2025.
- Plats för alla daghemsföreståndare, 36 st.

Åtgärd

- Utbildnings- och kulturavdelningen finansierar fortbildningshelheten

Genomförande/ansvarig

Gaia Leadership utför fortbildningsinsatsen på uppdrag av Utbildningsbyrån.

Ospecificerade insatser

Utöver de planerade insatserna så kommer implementeringen av den nya läroplanen och lagen att kräva punktinsatser utgående från behov som uppstår under implementeringsprocessen. I inledningsskedet av implementeringen är det svårt att avgöra var behoven kommer att uppstå och hur de bäst möts. Det kan även handla om mindre områden som kan vara mer ämnes- eller verksamhetsspecifika. Områden som kommer att behöva någon slags implementering listas nedan, men utöver dessa kommer även områden man inte kunnat förutspå att dyka upp. Därför är det viktigt att implementeringsplanen utvärderas och uppdateras under processens gång.

Läroplanen

Områden som kommer att behöva insatser:

- Lärmiljöer
- Nyckelkompetenser
- Stöd för barn med annat modersmål än svenska

Ytterligare områden som identifierats under implementeringsprocessen eller som behöver fortsatt insats:

- Fritidshemspedagogik
- Fonologisk träning
- Digitala verktyg
- Dokumentation om barnet (i ex lärlogg)
- Barn i behov av stöd, kunskap om NPF

Åtgärd

- Möjliga åtgärder är att Utbildnings- och kulturavdelningen ordnar fortbildningstillfälle eller är tillfällen av mer praktisk karaktär såsom workshops eller diskussionstillfällen och föreläsningar/fortbildning med utomstående experter.

Lagen

Den nya landskapslagen för barnomsorg och grundskola är en omfattande lag som innehåller flera reformer. Vissa områden kommer behöva åtgärder för att implementeras medan andra områden kommer att bli synliga under processens gång.

Delar som kan identifieras som resurskrävande:

- Barnhälsan
- Trygg lärmiljö
- Övergång barnomsorg- grundskola

Åtgärd

- En möjlig åtgärd är att Utbildnings- och kulturavdelningen ordnar fortbildningstillfälle i lagstiftningen. Andra möjliga åtgärder är tillfällen av mer praktisk karaktär såsom workshops eller diskussionstillfällen och föreläsare med utomstående experter.

Nuläge

I samband med fortbildningen, Utbildningsledarskap, en behörighetsgivande fortbildning för föreståndare och rektorer, möjliggjordes för deltagande även för personer som inte gick den hela fortbildningsenheten. Under dagen gick utbildningsbyrån, samt avdelningsjuristen igenom landskapslag om barnomsorg och grundskola och deltagarna fick möjlighet att ställa frågor. Tillfället, där ca 25 personer deltog, var mycket uppskattat och man framförde önskemål om flera liknande tillfällen.

Marknadsföringsinsatser

Digitalisering av läroplanen

För att den nya läroplanen ska bli ett levande verktyg för lärare och finnas tillgänglig för allmänheten så är det nödvändigt att den finnas i digital form. Barnomsorgens läroplan planeras att finnas på hemsidan laroplan.ax där redan grundskolans läroplan finns.

Åtgärder

- Läroplanen införs i ett digitalt system och hålls sedan uppdaterad.

Genomförande/ansvar

Tjänstemän på Utbildningsbyrån utreder saken och överför materialet i samarbete med experter.

Nuläge

Då barnomsorgens läroplan togs fram, skapades en version för tryckt format och en version för webbpublicering. Den tryckta versionen distribuerades ut till daghemmen och samtidigt gick även information ut om var den digitala versionen kan hittas. Både läroplanen för grundskolan och läroplanen för barnomsorgen finns sedan augusti 2022 på www.laroplan.ax.

Informationsmaterial

För att kunna sprida en kunskap och förståelse för reformen som det åländska utbildningssystemet kommer att genomgå så behöver ett lättillgängligt material tas fram. Materialet ska fungera som ett verktyg för att sprida information och medvetenhet till både personal inom skola och barnomsorg men även till övriga personer i samhället. Material sammanfaller med grundskolans redan framtagna material för att bilda en helhet kring det livslånga lärandet.

➤ Åtgärder

Ta fram ett material med broschyr och film om utbildningssystemet på Åland där den nya lagen och läroplanens huvudsyfte belyses på ett lättillgängligt sätt.

- Ta fram illustrationer/bilder tillhörande barnomsorgens läroplan.
- Ta fram folder kring nyckelkompetenserna inom barnomsorgen

Genomförande och ansvar

Ansvarig är Utbildnings- och kulturavdelningen i samarbete med reklambyrå

Nuläge

I samarbete med reklambyrå har en film en folder samt 6 planscher tagits fram med syfte att förklara och förtydliga både lagstiftning inom barnomsorgens område samt barnomsorgens läroplan. Filmen är tänkt att fungera som mera lättillgänglig information,

medan foldern erbjuder mer fördjupad information. Planscherna illustrerar de fem lärområden som finns inom daghemsverksamheten och kan användas av personal i första hand. En av planscher ger fördjupad information om fritidshemsverksamheten. Materialet togs fram under början av år 2024 och trycks upp och distribueras till daghemmen. Materialet finns tillgänglig på www.läroplan.ax.

Utvärdering

De fortbildningsinsatser som har genomförts under åren 2021- 2024 i enlighet med planen, har efter genomförandet utvärderats och kortfattat redogjorts för här i planen. Det finns dock behov att på ett djupare plan utvärdera hur insatserna har upplevts i verksamheterna och vilka behov av fortbildning som kvarstår, i syfte att stöda läroplanens implementeringsprocess. Som ett led i denna utvärdering kommer utbildningsbyrån att genomföra verksamhetsbesök i daghem i kommunerna, och intervjua daghemspersonal samt daghemsföreståndare. Utvärderingen kompletteras med en enkät. Ett delsyfte med verksamhetsbesöken, är att samla värdefull information om hur lagstiftningsändringarna och anvisningar kopplat till dem, implementerats ute i verksamheterna och huruvida landskapsregeringen behöver förtydliga, omarbeta eller förnya några av de anvisningar /mallar som tagits fram i samband med förändringsarbetet.

Efter att insatserna i implementeringsplanen har genomförts planerar utbildningsbyrån att utvärdera hela implementeringsprocessen för att avgöra om ytterligare insatser, kopplat till läroplan och lagstiftning, behövs framöver.

Resurser

Implementeringen av den nya för barnomsorg och lagen för barnomsorg och grundskola är en process där flera aktörer kommer att medverka och beröras.

Ansvarsfördelning

Utbildnings- och kulturavdelningen är ytterst ansvarig för att planera driva och koordinera insatser som stöder implementeringen.

På kommunalnivå ansvarar chefer och ansvarig nämnd för att möjliggöra implementeringsprocessen på enheterna i kommunen. Utbildningschefen skall leda implementeringsprocessen i samverkan med utbildningsbyrån.

På daghemsnivå är det föreståndare som tillser att lag och läroplaner implementeras i verksamheten. Det görs bland annat genom att möjliggöra för personalen att delta i olika insatser och se till att de nya styrdokumenterna diskuteras, problematiseras och konkretiseras i personalens dagliga arbete. Utbildningscheferna erbjuds regelbundna träffar med utbildnings- och kulturavdelningen för att diskutera och bli informerade om olika teman och skrivningar i både lag och läroplan.

Nuläge

Ansvarsfördelning framöver kommer att se likadan ut som tidigare eftersom den baseras på den ansvarsfördelning som regleras i landskapslag om barnomsorg och grundskola.

Kostnader

Den totala kostnaden för utbildnings- och kulturavdelningens del för planerade insatser för implementeringen av lagen och läroplanen beräknades till 310 800 euro år 2021-2026.

Några insatser har omformats så att det har lett till en mindre kostnad än beräknat, andra insatser har tillkommit eller skjutits fram. Fram till och med år 2023 har kostnaden uppgått till ca: 160 000 eur.

Den totala kostnaden för de planerade insatser som återstår fördelas enligt vad som framgår i bilden nedan och beräknas uppgå till 107 000 eur. Det innebär att den ursprungliga beräknade totala kostnaden för barnomsorgens implementering istället för det tidigare beräknade summan 318 000, skulle uppgå till 267 000 eur.

Utbildnings- och kulturavdelningens beräknade kostnader för den fortsatta implementeringen:

Planerade insatser	År 2024	År 2025	År 2026	Totalt	Kommuninsatser
Marknadsföringsinsatser	8000			8 000	
Positiv psykologi	10 000	10 000	10 000	30 000	Ev. vikariekostnader
Handledning daghemsföreståndare	15 000			15 000	Ev. vikariekostnader
Stöd för utveckling och lärande		10 000	10 000	20 000	Ev. vikariekostnader
Språkutvecklande arbetssätt	4000			4 000	Ev. vikariekostnader
Ospecificerade insatser		10 000	10 000	20 000	Ev. vikariekostnader
Matematisk tänkande och utforskande	10 000			10 000	Ev. vikariekostnader
	47 000	30 000	30 000	107 000	

Nuläge

För kommunernas ansågs, också i tidigare implementeringsplan, insatserna innebära kostnader för vikarier samt eventuella andra kostnader i samband med lärarnas deltagande i olika typer av insatser, så som informationstillfällen, fortbildningar och workshops. Under implementeringsprocessen 2021–2024 har representanter från kommunerna uttryckt ett behov av att också vikariekostnader ersätts av landskapsregeringen.

Landskapslag om barnomsorg och grundskola (2020:32) del V, 6 § (Fortbildning) reglerar att det är kommunen ("den som ordnar utbildningsverksamhet") enligt ovannämnda lag som ska se till att personalen i tillräckligt hög grad deltar i fortbildning som upprätthåller och utvecklar yrkesskickligheten. Dock har landskapsregeringen enligt LBG del II, 42 § och del III, 84a § ett övergripande ansvar för utvecklingen av barnomsorgen och grundskolan och det är utgående från detta ansvar landskapsregeringen har beslutat att ordna implementeringsinsatser kopplat till lag och läroplan. En avvägning har därför gjorts att landskapsregeringen också i den fortsatta implementeringen finansierar fortbildning och kommunerna står för övriga omkostnader, såsom eventuella vikarier och arbetstidsåtgång.